

Močály fantazie a reality

Reportáž z bytového divadla Jána Sedala

Text: Petr Minařík (*1975)
Autor je šéfredaktor nakladatelství Větrné mlýny.

Jáhen a kadeřník má zpoždění. Drobný hlouček před činžovním domem je přece jen nervózní. Holky z Provázku mají květiny a ještě něco v igelitkách. My s Pavlem nemáme nic, nervózní jsme ale stejně. Jindy by se nad několikaminutovým zpožděním nikdo nepozastavoval. Teď, v očekávání, všichni hledí na konec ulice, jestli se neobjeví stříhoruký Edward. Čeká se jen a jen na něj. Kouřím nebo se dívám do mobilu – nejspíš abych ověřil, kolik uběhlo minut od plánovaného srazu. Kdybych měl hodinky, čuměl bych zase na zápěstí. Ve výsledku, by to pro okolí bylo stresující neméně.

Před dvěma týdny napsal umělecký šéf Terénu Matyáš Dlab v soukromé zprávě Facebooku, že všichni musíme být před domem přesně za pět minut sedm, do bytu jdeme společně, žádné loudání, je absolutně vyloučené pustit kohokoliv dovnitř po začátku produkce. Zaznívá aktuální pořadatelský pokyn, že se nahore nesmí na záchod. „Kdo má zájem, nebo spíš potřebu,“ říká koordinátorka během čekání na oscarového kadeřníka, „může si odskočit naproti do hotelu, což vyloučeně nedoporučuji. Nebo do některé z hospod kolem.“

Pavel šel čurat do bývalé hospody U Kuby. Všichni mu hledíme na záda, odtamtud by se měl vyvalit taky jáhen a kadeřník. Hospoda U Kuby už několik let neexistuje. Ján Sedal do ní chodil rád, stejně jako ostatní. My taky. Před třiceti lety jsem si tam poručil segedínský guláš a pak hrál s Hrubešem hru, kdo vypije na ex víc panáků vodky. I přes poblité dřevěné stoly jsme tam směli chodit dál. Odpouštěli nám ledacos, asi jsme vypadali jako děti. Hospoda je dnes stejná jako tenkrát, jen nad výčepem visí velká tibetská vlajka, kolem pípy vonné tyčinky, točí se pochopitelně Starobrnno, v rohu televize s nonstop sportem a u prvního stolu sedí sousedí z okolních baráků. Jen kouřit musí chodit ven, ale to všude.

Do tibetského Kuby už Sedal nechodil, tedy ani předtím, než dostal před nonstopem Modráč ránu, po které málem umřel. Teď už zase skáče přes kaluže, skoro souvisle mluví, jenom si nepamatuje jména. „Vím, vím, znám, jméno nepamatuju, ale vím, znám,“ říká obvykle. Hospody a alkohol má asi zakázaný nebo si je zakázal sám. Tak jako tak, není to v jeho případě na škodu, za ty roky má slušnou zásobu.

Na mobilu je 19:10 a od tibetského Kuby se řítí stříhoruký Edward a v závěsu za ním Pavel ze záchodů. Koordinátorka řekne, že máme zpoždění, a vyrážíme tedy nahoru.

Nečekal bych, že ve starém domě na Anenské bude výtah, pochopitelně nově zbudovaný. Jedu v něm s Irinou, Zuzanou a Evou. Zbytek šlape do čtvrtého patra po svých. Ale zase aspoň můžou na vlastní oči sledovat, jak se všeobecné poměry mění k lepšímu. Na každém patře květináč, obrázek a před každým bytem rohožka. Žádné boty na chodbě, a to je začátek března!

Divadlo vyrobené ze Sedalova bytu. Usedám na židli, Irina na malý stoleček. Má na to zadek, pode mnou by to ruplo. Otírám si čelo od potu stejně jako ti, kteří nahoru šlapali pěšky. Všichni se víceméně známe, minimálně od vidění. Jsme v Brně. Vpravo je průhled do ložnice s postelí s nemocničním povlečením (to tipuju, samozřejmě), před námi jsou dva metry od sebe skříň a sekretář, spojeny deskou ve výšce. Bože, Jano bude po té desce nepochybně chodit. Dnes je premiéra, takže před diváky to ještě nedělal. Sedím v první ze dvou řad, musím se připravit a případně ho zkusit zachránit, což se mi nepovede. Ale Jano nespadne, až na ten pád na chodník před Modráčem v zásadě celý život nepadá.

Dlouhé minuty můžeme tiše sedět, nic se neděje. Nečekáme už na kadeřníka a jáhna Špilara, ale přímo na Sedala. A to je jiné. Nechává všechny vydusit. Sem tam si někdo troufne trošku zakašlat, popotáhnout sople zpátky do nosu, zavrzat židličkou nebo stolečkem, ale jinak absolutní ticho, očekávání. Dvě řady plné různých lidí. Dnešní hlavní hrdina všechny zná, všichni znají jeho. Každý sem přišel už proto, že se cítí podivně poctěn, že právě jeho si Jano Sedal vybral, aby přišel na premiéru jeho hry, když hledíš, je-li plný dům, má kapacitu třináct diváků. Jediný Adam ví, proč je tady. Je Slovák a Ján je taky Slovák, a to je mocné pouto, které ani Brno nerozbije. Ostatní se domnívají.

Kde je ovšem Sedal? Na záchodě v předsíni? Proto byli všichni upozorněni, že si mají odskočit někde před domem? Nebo je namačkaný v těch rozestlaných peřinách v ložnici? Kdyby se právě nyní udělal průzkum, většina publika by si myslela, že Ján je před nimi v té staré skříni. A byl by to jeden z řady omylných výsledků, které vzejdou z průzkumu veřejného mínění, dobře, že se nedělal.

Divadlo na prázdné parketové scéně zatím reprezentuje hudebník Tomáš Vtípil. Snaží se působit civilně. Sedí u notebooku a hromady hrnců různých velikostí. Něco si tam chystá, občas pohne nějakým kabelem nebo si narovná brýle. Hraje si na náhodného na zemi sedícího diváka, ale všichni víme, že není jedním z nás. Má naprosto všechny klíčové informace. Ví, kde přesně se Jano poprvé zjeví, jestli bude v průběhu hrát zásadnější roli záchod nebo zda je ten zákaz prostě jen sedalovský rozmar či rovnou obava, abychom mu záchod nepochcali. Vtípil ví, jak moc nebezpečná bude akrobacie na desce mezi skříní a sekretářem. Že na tu desku Jano poleze, to víme zase my, kteří ho docela známe. Vtípil zná všechna kouzla a triky večera, my, sesazení do dvou řad, jsme pokusní králíci, na které se to všechno sesype, včetně odpovědnosti, strachu a držení palců. Jakmile Sedal po napínavém čekání vypadne z bočního příborku v sekretáři, startuje poetická koláž. Snad se podobá nočním esemeskám, které před pádem na chodník u Modráče občas Jano posílal přátelům a známým. Třináct diváků a třináct interpretací pohybů, skřeků, tance. Je to několik Sedalů naráz, pro každého jeden. Někdy je mu dvacet, někdy je nad hrobem, ale taky pro každého jindy a jinak. V bytě sedí třináct diváků, ale každý je vlastně s Janem docela sám. Trnou, když je Jano hladí kouskem klacuku po tváři a nastavuje jim před obličej odraz v hrnci. Nevědí, kam s nohama, když Sedal váli sudy a dotýká se jich. Vtípil mixuje a vrství ruchy, improvizuje, Sedal mixuje svůj život a možná i to, co si z něj pamatuje a potřebuje odvyprávět.

Není to vůbec ničím nový Sedal, takhle to dělal i dřív, jen u toho občas něco málo řekl, zarecitoval, teď mluví nerosumitelným jazykem, kterému obyčejní lidé nemůžou rozumět. A tak musí každé písmeno, každé slovo vyfukat do pohybu, gesta, pozice. Ani tak to není zrovna nejsrozumitelnější – bez chuti jít s ním by se po pár minutách dalo snadno zabloudit. Močály fantazie a reality, Sedal, jak jsme ho znali, ale taky jak ho poznáváme znovu. Žádné sociální divadlo, spíš avantgarda na druhou. Možná kdyby tohle teď a tady viděl Grotowski nebo Kantor, nutili by herce, aby

markýrovali ztrátu paměti a řeči. Morávek by hercům rovnou nabídl, aby si nechali dát před Modráčem pěstí, má-li to prokazatelně blahodárné účinky na herecký projev.

Představení trvá padesát minut a po celou dobu Ján Sedal vypravuje příběh. Nemluví, občas se hádá za starou skříní, jsou to skřeky, imitace slov nebo věty, kterým nejde rozumět. Maluje na stěnu, tam a zpět se plazí po desce rozprostřené mezi skříní a sekretářem, svíjí se, a nakonec se pomalu svlékne a odejde z bytu. Přibližně stejně dlouhé tiché čekání, jaké bylo na začátku, je i na konci. Pak publikum začne tleskat, aplaudovat – stojí. A nahý Sedal se několikrát přijde poklonit, bere si s sebou i Vtípila. Nejdřív je vážný, při čtvrté děkovačce se už usmívá. Holky z Provázku mu dávají květiny a něco v igelitkách.

Kolem půl deváté za námi přišel Jano do kavárny Flexaret, naproti tibetskému Kubovi. Pilo se skromně, s ohledem na něj a přísné pohledy koordinátorky. Mluvílo se o Radokovi, Rychlíkovi, odchodu z HaDivadla, sestře v Bratislavě a slevách na jízdě. Každou větu stačilo říct Janovi jednou, on musel svá slova lepit pomalu. Někdy ztratil náladu a přestal, poposedl si a zkoušel se bavit s někým jiným. Nezná naše jména, ale přesně ví, kdo jsme. Eva z Provázku objednala červené víno, já jsem pil s Adamem, Pavlem a Irinou pivo. Jinak se točily hlavně minerálky a domácí limonády.

Alžběta z Provázku Janovi chvíli četla rozhovor, který s ním vyšel v programu k inscenaci. Odpovědi se mu líbily, souhlasně kýval hlavou, jen občas přiložil dlaň k čelu, což mohlo znamenat cokoliv. Já jsem obdivoval Janovy fotky z pasů a občanek – koláž z nich tvoří první stranu programu. Jsou z pařížského fotoautomatu z roku 1968, ale také z Bratislavy, Brna, Prahy.

Kadeřník a jáhen při odchodu ke každému u stolu slušně přistoupil a podal mu ruku na rozloučenou. U baru zaplatil celou útratu, až mi je líto, že jsem ho na začátku zbytečně strhal s tím pozdním příchodem. Jenže my se skutečně báli, že přijdeme nahoru a Jano na truc zamkne dveře a nepustí nás dál. ☺

